

Анатолій Задоя, д.е.н., професор
Університет імені Альфреда Нобеля
Дніпро, Україна

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО СПІЛЬНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ: ГОЛОВНІ ПЕРЕПОНИ

Анотація. У доповіді аналізуються ключові бар'єри, що стоять на шляху інтеграції України до внутрішнього (спільного) ринку Європейського Союзу. Розглядаються інституційні, правові, економічні, технічні та безпекові виклики; оцінюється вплив війни 2022–2025 рр. на процес інтеграції. На основі проведеного аналізу пропонуються пріоритетні напрями політики для подолання перешкод. У якості ключової стратегії запропоновано формування сприятливих умов для неаршорингу до України капіталу європейських компаній з країн Південно-Східної Азії.

Ключові слова: Європейський Союз, єдиний ринок, інфраструктура, неаршоринг

Anatolii Zadoia, Doctor of Sciences (Economics), Full Professor
Alfred Nobel University
Dnipro, Ukraine

UKRAINE ON THE PATH TOWARDS THE COMMON EUROPEAN MARKET: MAIN OBSTACLES

Abstract. The report analyzes the key barriers to Ukraine's integration into the internal (common) market of the European Union. Institutional, legal, economic, technical and security challenges are considered; the impact of the 2022–2025 war on the integration process is assessed. Based on the analysis, priority policy directions are proposed to overcome the obstacles. The creation of favorable conditions for near-shoring of capital of European companies from Southeast Asian countries to Ukraine is proposed as a key strategy.

Keywords: European Union, single market, infrastructure, near-shoring

Вступ

З початком широкомасштабного російського вторгнення у 2022 р. євроінтеграційний курс України набув нової політичної динаміки: країна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, поглибилися політичні та торговельні зв'язки з Союзом, але одночасно загострилися

структурні проблеми, що перешкоджають повній інтеграції у спільний ринок. Частина цих проблем уже проявила себе у ході реалізації Угоди про асоціацію 2014 р. [1]. Однак сьогодні Україна ставить питання про повноцінне членство у ЄС. А це виводить завдання подолання перешкод у реалізації головних свобод європейського спільного ринку (вільний рух товарів, послуг, капіталу та людей) на новий рівень. Тому аналіз цих перешкод, їх походження та можливих шляхів подолання має не тільки пізнавальне, але й вагоме практичне значення.

У сучасних публікаціях підкреслюється мультифакторний характер бар'єрів на шляху України до спільного ринку: поєднання внутрішніх слабкостей (корупція, олігархічний вплив, слабка адміністративна спроможність) та зовнішніх обмежень (інтереси окремих членів ЄС щодо аграрного імпорту, торговельні тимчасові заходи). Аналітичні звіти Європейської служби зовнішньої дії та Єврокомісії відмічають просування реформ, але також наголошують на потребі подальшої гармонізації регулювання і посиленні правосуддя [1].

Наукові дослідження, що оцінюють ефективність «глибокої» торговельної повістки (DCFTA), вказують на помірний позитивний ефект для торгівлі та модернізації, але також виділяють основні проблеми: корупцію, слабку судову систему та вплив олігархів як фактори, що знижують ефективність інтеграції [2].

Українські аналітичні центри у доповідях 2022–2024 рр. розглядають вплив війни на структуру експорту/імпорту, логістику та держрегулювання; вказують на нагальну потребу інституційного посилення та адаптації аграрного сектору до конкурентних умов ринку ЄС [3].

Темою активних обговорень є система дій, які Європейський Союз готовий запропонувати Україні уже на етапі кандидатства (зокрема, тимчасові торговельні преференції, безмитна торгівля, «транспортний безвіз» тощо), та ставлення до них окремих країн-членів ЄС. Особлива увага звертається на розбіжності в оцінці перспектив вступу України до ЄС, які демонструють окремі країни та їх керівники [4].

Метою нашого дослідження є ідентифікація основних бар'єрів, які стоять на шляху України до спільного європейського ринку, їх класифікація та систематизація, а також обґрунтування пропозицій щодо політики подолання цих перешкод.

Дослідження базується на синтезі та критичному огляді офіційних звітів (ЄС, урядові звіти України), аналітичних публікацій українських центрів, рецензованих наукових статей та авторитетних міжнародних засобів масової інформації. Вибір джерел робився з акцентом на

публікації, що містять емпіричні дані або системний аналіз бар'єрів інтеграції.

Виклад результатів дослідження

Аналіз нормативних документів, офіційних звітів та результатів наукових досліджень показує, що в останні роки центр проблем входження України до єдиного європейського ринку переміщується з чистої економіки до інституційних питань. І ключовим питанням тут є низький рівень довіри, перш за все, до судової системи. Незавершеність судової реформи, численні прояви корупції на усіх рівнях (від районної поліклініки до вищих ешелонів влади), верховенство права лише як девіз, але ніяк не реальність – усе це знижує привабливість України як місця закордонних інвестицій, без яких підготуватися до вступу у ЄС нашій країні не можливо. Порівняння міжнародних інвестиційних потоків показує, що прокомуністичний за формою правління В'єтнам є більш привабливим для іноземних інвесторів ніж прозахідна Україна.

Похідним від інституційної недосконалості є олігархічний вплив та концентрація економічної влади у обмеженій кількості олігархічних угруповань. Великі вертикально інтегровані групи зосереджують значну частку ринку в агросекторі, енергетиці, інфраструктурі. Така структура ускладнює конкурентну адаптацію, стримує розвиток МСП і перешкоджає прозорому застосуванню правил ЄС щодо державної допомоги та конкуренції. Це абсолютно дисонує з традиційною для ЄС політикою підтримки малого та середнього бізнесу, який становить основу економіки європейських країн.

Третю позицію у рейтингу перешкод на шляху України до єдиного європейського ринку, на нашу думку, посідає відстала логістика та інфраструктурні обмеження. Ця проблема має кілька аспектів. По-перше, об'єктивно, з історичних причин українська залізниця є неспівставною з європейською. Слід визнати, що навіть за 20 років членства в ЄС Прибалтійські країни (Латвія, Литва, Естонія) не змогли повною мірою розв'язати цю проблему. В експлуатації поки-що знаходиться лише порівняно невеликий відрізок нової залізниці, побудованої за європейськими стандартами, та активно будується лінія, яка пов'яже столиці цих країн зі столицями Польщі та Фінляндії. Україна теж почала будувати лінії, які зв'язують західні обласні центри з західними кордонами (Ужгород, Львів). Але враховуючи масштаби країни це не може вирішити проблему. Потрібно як мінімум кілька гілок, які б перетинали Україну з заходу на схід та з півночі на південь, з'єднані між собою кільцевою залізницею (по принципу метро у великому місті). Як доповнення потрібно буде мати ще не менше двох десятків логістичних хабів, щоб задовольнити потреби товарообігу. Важливо

розуміти, що скористатися такою перевагою України, як наявність морських портів, можна буде лише тоді, коли вони матимуть пряме залізничне сполучення з Європою.

По-друге, і у довоєнний період транспортна інфраструктура України не виділялася особливою якістю. За роки з повномасштабної війни значна її частина виявилася повністю зруйнованою. Адже таке руйнування стало однією зі стратегічних цілей загарбників. Відновлення інфраструктури повинно відбуватися зразу на новій інноваційній основі. А це потребує величезних інвестицій. Ні українська держава, ні Європейський Союз за рахунок централізованих фондів не зможуть здійснити такі інвестиції. Тому подолання проблем логістики та створення адекватної інфраструктури може відбуватися лише за умови максимального залучення приватних інвестицій, перш за все іноземних. Отже потрібна модель, яка б поєднувала українські національні інтереси та інтереси приватного інвестора у довгостроковому періоді.

Ще одним бар'єром буде (навіть можна сказати, що уже є) неспівпадіння структури українського експорту та структури потреб європейського ринку. При всіх декларованих формальних свободах переміщення товарів та послуг навіть всередині ЄС реально виникають численні нетарифні перепони переміщення товарів та послуг з однієї країни в іншу (ліцензування, сертифікація, технічні вимоги тощо). По відношенню ж до деяких українських товарів діє і з великою ймовірністю буде продовжувати діяти навіть після вступу по ЄС ще й квотування. Зараз це, перш за все, стосується сільськогосподарської продукції – основної статті українського експорту. Можливий нерегульований вихід України зі своєю продукцією на цей європейський ринок порушить хитку рівновагу, яка там склалася, може мати наслідком масове банкрутство фермерських господарств та створення загроз європейській продовольчій безпеці. Звичайно, ЄС не може допустити такого сценарію розвитку подій.

Якою ж могла б бути стратегія України за цих умов? На нашу думку, перш за все, необхідно створити максимально сприятливі умови для неаршорингу, який сьогодні починає набувати особливих масштабів. Країни ЄС (як і США) зіткнулися з проблемою надмірної деіндустріалізації як наслідком масового оффшорингу. Перенесення виробництва у країни з низькою вартістю робочої сили та дешевою сировиною (зокрема, країни Південно-Східної Азії) добре працювало в умовах стабільного світу. Сьогоднішній світ таким не є. Порушення логістичних шляхів, зростання транспортних витрат, загроза втрати закордонного майна, можливості шантажу через зовнішню залежність

підштовхують компанії до повернення виробництв на батьківщину, а у разі неможливості цього зробити (а у Європі найчастіше саме так і відбувається) – перенесення його до сусідніх країн. І Україна може стати найбільш привабливим місцем для європейського неоршорингу. У цьому випадку продукція, вироблена в Україні буде йти на заміщення тієї, що раніше поставлялася з інших країн. Використання ж мережі та досвіду європейських компаній зможе спростити процес входження до єдиного європейського ринку.

Висновки

Однак слід розуміти, що така стратегія передбачає проведення величезного комплексу робіт і щодо подолання корупції та впливу олігархів, і щодо послідовного реформування податково-фінансової і бюджетної політики, і щодо формування правил для діяльності компаній, які б відповідали європейським стандартам. Але якщо є чітке розуміння мети та буде відповідна політична воля, яка підтримуватиметься більшістю населення, то навіть такі амбітні завдання можуть стати реальністю.

Список використаних джерел

1. Association Implementation Report on Ukraine, Joint staff working document, European External Action Service / European Commission, 27 Nov 2020/ update 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/2020_ukraine_association_implementation_report_final.pdf?utm_source=chatgpt.com
2. Rabinovych, M. (2022). EU-Ukraine ‘deep’ trade agenda: the effectiveness and challenges. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-022-00384-x>
3. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. 2022. №1-2 (188-189). URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf?utm_source=chatgpt.com
4. Van Elsuwege, P. (2025). Revisiting the EU-Ukraine Association Agreement: A Crucial Instrument on the Road to Membership. In: Rabinovych, M., Pintsch, A. (eds) Ukraine’s Thorny Path to the EU. Palgrave Studies in European Union Politics. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-69154-6_4

Доповідь підготовлена у рамках реалізації міжнародного проекту «Конкурентоспроможність Європи у новій глобальній економіці» № 101176059 – EuCompet – ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH

**Co-funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.